

Fotografia istorică în arta fotografică a fraților Fischer. Patrimoniul arhitectural din județul Sibiu reflectat în colecția de clișee pe sticlă Fischer, Muzeul Național Brukenthal

Rezumat

În abordarea subiectului tezei de doctorat despre *Fotografia istorică în arta fotografică a fraților Fischer. Patrimoniul arhitectural din județul Sibiu reflectat în colecția de clișee pe sticlă Fischer, Muzeul Național Brukenthal*, au fost analizate o serie de problematici referitoare la analiza și evaluarea situației patrimoniului arhitectural din județul Sibiu, cu accent pe reprezentarea lui în imagini fotografice realizate de frații Emil și Josef Fischer.

În urma cercetărilor întreprinse în perioada studiilor doctorale, structura lucrării s-a așezat tematic în șase capitole. Chiar dacă prezintă subiecte diferite, primele două capitole sunt complementare.

Capitolul I este dedicat *Istoriei fotografiei sibiene în perioada 1854-1897*. Numărul mare de ateliere fotografice care au activat în centrul Sibiului s-a datorat nivelului crescut de bunăstare economică și culturală a populației și progresului tehnic de dezvoltare a procedeelelor fotografice. Din aceste ateliere s-au păstrat până în zilele noastre o mare cantitate de fotografii, martore ale unor evenimente istorice, sociale și culturale care s-au desfășurat la oraș. În același timp, fotografii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea au imortalizat părți din așezările urbane și rurale ale județului Sibiu, azi putând identifica cu ajutorul imaginilor edificii demolate sau modificate arhitectural din spațiul multiethnic al Transilvaniei. După o și mai atentă cercetare a colecțiilor și fondurilor de fotografii, publice și private, imaginea noastră despre vechile ateliere sibiene din perioada 1854-1897 va fi mai complexă și mai clară.

Cel de **al doilea capitol** prezintă activitatea atelierului fotografic Fischer. Cei doi frați Fischer, Emil și Josef, au fost cei mai renumiți fotografi sibieni ai timpului lor, realizând o cantitate impresionantă de fotografii, cu o pasiune greu de egalat. Prin activitatea lor, atelierul fotografic Fischer și-a câștigat renumele de cel mai bun din oraș. Din portofoliul de imagini nu au lipsit portretele de atelier, arhitectura orașelor, vederile montane, oameni îmbrăcați în costume populare, majoritatea editate sub forma cărților poștale puse în vânzare pentru turiști.

Imaginile realizate de Emil și Josef Fischer au devenit astăzi parte a memoriei vizuale colective. Stilul de realizare, calitățile artistice și expresivitatea acestor fotografii fac din cei doi artiști-fotografi martori ai lumii transilvane interbelice. Imaginile lor ne îndeamnă să descoperim ce a mai rămas astăzi din lumea văzută de ei. Iar datorită fotografiilor de arhitectură semnate Fischer și păstrate în colecțiile instituțiilor de cultură din Sibiu, istoria patrimoniului arhitectural poate fi înțeleasă și explicată mai bine celor pasionați de trecutul locului surprins în imagini. Cercetarea colecției de clișee pe sticlă

păstrată la Muzeul Național Brukenthal, Muzeul de Istorie *Casa Altemberger*, se dorește a fi o restituire spre sibieni, dar nu numai, a unor povești care așteaptă să fie spuse.

Cea de a doua parte a tezei de doctorat cuprinde capitolele trei, patru și cinci, ce se completează reciproc. Tema principală este cea a fotografiei patrimoniului arhitectural, privită ca o primă investigație într-o zonă pe care istoria fotografiei românești nu a abordat-o decât într-o mică măsură.

Capitolul III este dedicat *Arhitecturii religioase din județul Sibiu în imagini istorice păstrate pe clișee pe sticlă Fischer*. În cadrul acestui capitol sunt prezentate lăcașurile de cult aparținând confesiunilor creștine: romano-catolic, evanghelic, reformat, greco-catolic, ortodox, armean-catolic. Se poate evidenția, astfel, specificul fiecărei biserici, indiferent de rit, multitudinea elementelor creștine și moștenirea culturală a perioadei în care acest tip de monumente au fost fotografiate de frații Fischer. Nu ne-am dorit o prezentare cu caracter istoric sau a specificului multiethnic al județului Sibiu, nicio descriere a monumentelor sau a ansamblurilor arhitecturale, a picturilor murale, a pieselor de mobilier sau a altarelor din interiorul bisericilor. S-a urmărit doar analiza imaginilor istorice păstrate pe clișeele pe sticlă Fischer în care sunt vizibile modificări arhitecturale majore față de situația din prezent.

Au fost analizate imaginile ilustrând biserici evanghelice, ortodoxe, catolice, reformate și armean-catolică, cimitire (evangelice, ortodoxe, cimitire ale eroilor, capele funerare) și troițe.

Capitolul dedicat **arhitecturii militare**, structurat în patru subcapitole, prezintă schimbările monumentelor din acest tip de patrimoniu construit observate în urma analizei imaginilor fotografice. Am observat modificări importante față de situația actuală în ceea ce privește sistemele de apărare ale orașelor cu incintele fortificate având rol de adăpost împotriva invaziilor, atât pentru locuitorii urbei cât și pentru populația din zonele înconjurătoare, la o parte din palatele și castelele din județul Sibiu și la cetățile de apărare. Mai amplu este subcapitolul dedicat *Bisericilor fortificate*, a căror sisteme de apărare au evoluat de-a lungul timpului prin ridicarea unor ziduri de incintă (duble sau triple), prin întărirea bisericilor cu turnuri pe navă sau pe cor, cu bastioane de forme diferite, prin demolarea navelor laterale (pentru o mai bună apărare a flancurilor), prin construirea de metereze pentru arme de foc, guri de tragere și drumuri de strajă, de herse montate la turnurile de poartă sau pe ușa de intrare în biserică.

Capitolul V, *Arhitectura civilă din județul Sibiu în imagini istorice păstrate pe clișee pe sticlă Fischer*, urmărește impactul avut de modificările spațiilor rurale și urbane în ceea ce privește arhitectura caselor de locuit, a clădirilor edilitare și administrative. Analiza s-a făcut diferențiat între arhitectura de la oraș și cea de la sat, limitându-ne doar la cercetarea locuințelor familiale și a clădirilor publice.

Capitolul VI, *Repertoriul reprezentărilor patrimoniului arhitectural din județul Sibiu ilustrate în Colecția clișee pe sticlă Fischer, Muzeul Național Brukenthal* completează capitolele anterioare prin inventarierea clișeelelor pe sticlă semnate de Emil și Josef Fischer având ca temă patrimoniul arhitectural din județul Sibiu. Importanța colecției păstrate la Muzeul Național Brukenthal rezultă din faptul că prin intermediul

materialului fotografic păstrat în arhiva de imagini se pot astăzi completa documentații referitoare la ansambluri arhitectonice sau monumente importante aflate în proces de restaurare, se pot observa schimbările ce au avut loc la unele clădiri existente sau la spațiul rural și urban, în general.

Lucrarea se încheie cu o serie de **concluzii** rezultate în urma cercetării, **bibliografia** și, în completare, o **anexă** cuprinzând, selectiv, imagini surprinse pe clișee pe sticlă de Emil și Josef Fischer, păstrate în colecția Muzeului Național Brukenthal.

Teza de doctorat *Fotografia istorică în arta fotografică a fraților Fischer. patrimoniul arhitectural din județul Sibiu reflectat în colecția de clișee pe sticlă Fischer, Muzeul Național Brukenthal* prezintă situația patrimoniului prin relevarea unor probleme cu care se confruntă monumentele de arhitectură religioasă, militară și civilă importante din punct de vedere cultural, într-o perioadă aflată în permanentă schimbare, prin intermediul fotografiilor istorice realizate în unul din cele mai importante ateliere fotografice ale Sibiului, Atelierul Fischer.

CUPRINS

Introducere	3
Capitolul I. Istoria fotografiei sibiene în perioada 1854-1897	5
I. 1. Stadiul cercetărilor privind istoriografia patrimoniului arhitectural din județul Sibiu în fotografia istorică. Context actual	5
I. 2. Câteva precizări terminologice	7
I. 3. Metodologia de lucru	9
I. 4. Ateliere fotografice sibiene în perioada 1854-1897	10
I. 4. a. Ateliere fotografice din Piața Mică	11
I. 4. b. Ateliere fotografice din Piața Mare	13
I. 4. c. Ateliere fotografice de pe strada Nicolae Bălcescu	17
I. 4. d. Ateliere fotografice din alte zone ale Sibiului	22
I. 5. Concluzii	23
Capitolul II. Fotografii Emil și Josef Fischer. Activitatea atelierului fotografic	26
II. 1. Biografia lui <i>Emil Fischer</i>	26
II. 1. a. Originile și destinul fotografului Emil Fischer	26
II. 1. b. Colaborarea lui Emil Fischer cu <i>Siebenbürgischer Karpaten Verein</i>	37
II. 1. c. Colaborarea lui Emil Fischer cu <i>Asociațiunea Transilvană pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român (ASTRA)</i>	38
II. 1. d. Colaborarea lui Emil Fischer la diferite evenimente culturale sibiene	43
II. 1. e. Colaborarea lui Emil Fischer la ilustrarea unor cărți, reviste și ziare	43
II. 2. Biografia lui <i>Josef Fischer</i>	44
II. 2. a. Viața fotografului Josef Fischer	44
II. 2. b. Josef Fischer, un mare iubitor al muntelui	46
II. 2. c. Colaborarea lui Josef Fischer la comercializarea cărților poștale și la ilustrarea de cărți, albume și ghiduri turistice	48
II. 3. Colecția de clișee pe sticlă Fischer de la Muzeul Național Brukenthal, Muzeul de Istorie <i>Casa Altemberger</i>	50
II. 4. Istoria Atelierului Fotografic Fischer	51
II. 4. a. 1897-1900. Activitatea din Piața Mare nr. 16	51
II. 4. b. 1900-1959. Activitatea din strada Nicolae Bălcescu nr. 5	53
II. 4. c. Filiale ale Atelierului Fotografic Fischer în Sibiu	61
II. 4. d. Angajați ai atelierului fotografic	61
II. 5. Concluzii	64

Capitolul III. Arhitectura religioasă din județul Sibiu în imagini istorice păstrate pe clișee pe sticlă Fischer	66
III. 1. Biserici evanghelice	67
III. 2. Biserici ortodoxe	82
III. 3. Biserici catolice și reformate	85
III. 4. Biserica armeană-catolică	85
III. 5. Capela Sfântului Iacob din Sibiu	85
III. 6. Cimitire	86
III. 6. a. Cimitire evanghelice	86
III. 6. b. Cimitire ortodoxe	87
III. 6. c. Cimitire ale eroilor	88
III. 6. d. Capele funerare	89
III. 7. Troițe	90
Capitolul IV. Arhitectura militară din județul Sibiu în imagini istorice păstrate pe clișee pe sticlă Fischer	94
IV. 1. Sisteme de apărare ale orașelor din județul Sibiu	94
IV. 2. Cetăți și castele din județul Sibiu	98
IV. 3. Cetăți din județul Sibiu	99
IV. 4. Biserici fortificate	101
Capitolul V. Arhitectura civilă din județul Sibiu în imagini istorice păstrate pe clișee pe sticlă Fischer	109
V. 1. Clădiri edilitare și administrative în mediul urban	109
V. 2. Clădiri edilitare și administrative în mediul rural	119
Capitolul VI. Repertoriul reprezentărilor patrimoniului arhitectural din județul Sibiu ilustrate în <i>Colecția clișee pe sticlă Fischer</i>, Muzeul Național Brukenthal	133
VI.1. Metodologia întocmirii repertoriului	133
VI. 2. Analiza clișeelelor pe sticlă reprezentând patrimoniul arhitectural din județul Sibiu	135
VI.3. Repertoriul reprezentărilor patrimoniului arhitectural din județul Sibiu ilustrate în <i>Colecția clișee pe sticlă Fischer</i> , Muzeul Național Brukenthal .	138
Concluzii	363
Bibliografie	366
Surse inedite	366
Surse editate	366
Presă	366
Periodice	367
Dicționare, lexicoane, cărți de adrese, jurnale de călătorie și volume legislative	368
Lucrări generale	368

Lucrări speciale	371
Studii și articole	372
Articole în presă	375
Webografie	376
Anexă. Imagini fotografice păstrate pe clișeele pe sticlă realizate de Emil și Josef Fischer, păstrate în colecția Muzeului Național Brukenthal	377

Cuvinte cheie: atelier fotografic, Emil Fischer, Josef Fischer, patrimoniu arhitectural, arhitectură religioasă, arhitectură militară, arhitectură civilă, Sibiu